

«Τίποτα δεν είναι τυχαίο». Δυστυχώς

Βλέπεις στην τηλεόραση την καινούργια διαφήμιση και η πρώτη σκέψη σου είναι ότι οδεύουμε προς έκτακτες εκλογές. Και τούτο επειδή η συμπληρωματικά λογική της κατασκευής της και το επικολυρικό της ύφος φέρνουν αυτόματα στη μνήμη τα προεκλογικά σποτ του ΠΑΣΟΚ από τον καιρό που η ιδεολογική του καθοδήγηση βρισκόταν στα χέρια του κ. Λαλιώτη. Τότε, στα θρησκευτικά φιλμάρια, δύομισι χιλιάδες χρόνια ελληνικής ιστορίας πλούσια σε κορυφώσεις και παθήματα, καθώς και ολόκληρη ακολουθία σπουδαιότερων μορφών (από τον Περικλή και τον Παλαιολόγο ως τον Κολοκοτρώνη και τον Βενιζέλο) παρουσιάζονταν γραμμικά σαν να μην είχαν άλλον εσωτερικό ή ουρανόπεριποτο σκοπό από τη γέννηση και την επιβολή του κόμματος των πρασίνων και του ιδρυτή του. Στην τωρινή διαφήμιση διακρίνεται μια κάποια λιτότητα, την επιβάλλουν άλλωστε και οι δυστοπικές ημέρες μας. Δεν συσσωρεύονται λοιπόν η μια πάνω στην άλλη προσωπικότητες και λαμπρές στιγμές της ιστορίας αλλά (προς το παρόν τουλάχιστον, αφού ενδέχεται να υπάρξει και σίκουελ) επιλέγονται τρεις μόνο εικόνες και προβάλλονται με την ανάλογη λεκτική επισήμανση: «Τα Αριστουργήματα» (εδώ βλέπουμε στη μικρή οθόνη ένα από τα αρχαιοελληνικά θέατρα, όπου δοξάστηκαν από κοινού η δημοκρατία και η ποίηση), «Οι Μελωδίες» (εμφανίζεται η μορφή της Μαρίας Κάλλας) και τέλος «Οι Πρωτιές» (ο Γιώργος Σεφέρης δηλαδή, κατά την απονομή του Βραβείου Νόμπελ Λογοτεχνίας). Τέταρτη εικόνα, η σημαία που ανεμίζει.

Κι όλα μαζί, τι; Για να θυμηθούμε και την εναγώνια ερώτηση που μας απήθυναν οι δάσκαλοι μας όταν μας πρωτομάθαιναν τις πράξεις της αριστοκρατίας. Κι όλα μαζί, ΟΙΛΙΑ. Όλα τούτα δηλαδή, εικόνες και λέξεις, σύμβολα και ιδέες, μπαίνουν για άλεση και «ανάπλαση» στον μύλο του Οργανισμού Προγνώσεως Αγώνων Ποδοσφαίρου, ο οποίος, υποκαθιστώντας την κυβέρνηση ή το υπουργείο Προπαγάνδας (να, δεν έχει τέτοιο όνομα, υπάρχει ωστόσο, με επικεφαλής του τον εκάστοτε κυβερνητικό εκπρόσωπο), αυτοψιφώνεται σε σηματοφόρο και κάρικα, σε δάσκαλο του γένους και οδηγητή. Και μας εξαπολύει κατακέφαλα (δύο σε ένα) το «θθικόν δίδαγμα» και την ενδεκάτη εντολή, συνοψιμένα ως εξής: «Στο παρελθόν, τίποτα δεν ήταν τυχαίο. Θα αφήσουμε να είναι στο μέλλον; Μπορούμε. Είμαστε Έλληνες. Όλοι μαζί δεν αφήνουμε τίποτα στην τύχη».

Όλα ετούτην η επίθεση εναντίον της τύχης και μάστιγα, ω της ειρωνείας και του εμπαιγμού, από έναν οργανισμό που έχει θεμελιώσει την ύπαρξή του και τα κέρδη στα σημερινά λατρεία της τύχης και στη συστηματική καλλιέργειά της, είναι ε-

Γιάννης Μιχαλίδης, «Παγαπητός», υδατογραφία από την έκθεση ζωγραφικής «Θεσσαλική γη», που γίνεται στο Μουσείο Πληθοκεραμοποιίας Ν. & Σ. Τσαλαπάτα στον Βόλο - Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς. Εως 1/8.

Από την αρχαιότητα κι ως τις μέρες μας, από τη μια εσωτερική έριδα στην άλλη πορευόμαστε, και σχεδόν πάντοτε ένας εμφύλιος έρχεται να πληγώσει τις λαμπρές περιόδους.

ναγμένο στο «Πρόγραμμα Κοινωνικής Ευθύνης». Για να δουν έτσι και οι πλέον μεμφίμοροι ότι ναι, η κυβέρνηση όχι μόνο έχει συναισθήσει της κοινωνικής της ευθύνης αλλά διαθέτει και ολόκληρο πρόγραμμα για να κάνει την έγνοια της πράξη: Παιζτε Προπό, Προπογκόλ, Λόττο, Κίνο, Τζόκερ, Εξτρα 5, Σούπερ 3, Στοιχήμα, και άλλα παιχνίδια, μη τυχερά εννοείται, και μη νοιάζεστε για την κρίση και τις συνέπειές της. Ίδου το πρωτότυπο πρόγραμμα, μια πιόπερη εκδοχή του «λαϊκού καπιταλισμού» που προωθήθηκε προ ετών με τον κυβερνητικούς κανοναρχημένο τόνο του Χρηματοπιστωτικού.

Μια αρματιά αυτονόητα είναι το καινούργιο σλόγκαν του ΟΠΑΠ. Αν

ρό προς τιμήν της πολιούκου θεάς Τύχης· σαν «αγαθή εξουσιάστρια» που «σ' άλλους παρέχει πάμπλουτο πλούθος κτημάτων / και σ' άλλους την κακή πενία που στην ψυχή φουντώνει τη οργή» την τραγούδησε ο Ορφικός Ύμνος (οι στίχοι εδώ στη μετάφραση του Δ. Π. Παπαδίσσα και της Ελένης Λαδιά), σαν τύραννο των ανθρώπων που δεν υπακούει ούτε στο λόγο ούτε στο νόμο την εξόρκισε ο Παλλάδας ο Αλεξανδρέυς, στα χρόνια που οι «εθνικοί» Έλληνες υποκωρούσαν μπροστά στον επελαύνοντα χριστιανισμό και για το «ρεμύ» άπιστον της ανωμάλου Τύχης» οδηγούσε αλλού τα πράγματα. Και για να μετακινήθουμε στο κοντινό μας παρελθόν, μιας και η διαφήμιση μιλάει και γι' αυτό, αν δεχτούμε ότι και τότε «τίποτα δεν ήταν τυχαίο», υπήρχε δηλαδή μελέτη, σχέδιο, οργάνωση, όραμα, πρόγραμμα, πώς προέκυψε η κρίση που μας βασανίζει; Τυχαία;

Σαν αυτονόητη προπαγανδίζετα επίσης η εξίσωση «Είμαστε Έλληνες = Μπορούμε», σαν να πρόκειται δηλαδή για κάποιον πανίσχυρο νόμο της φύσης ή για θεϊκή απόφαση. Ωφέλιμη είναι βεβαίως η αυτοεκτίμηση και είναι αναγκαίο να μην κατανοούμε να νιώθουμε περιτριμμάτα της ιστορίας. Εξίσου αναγκαίο και γόνιμο όμως είναι και το να μη νιώθουμε ότι, σαν άτομα, σαν φυλή ή σαν έθνος, πορευόμαστε έξω από την ιστορία, εκ γενετής και διά παντός ενάρετοι. Φυσικά και «μπορούμε» σαν Έλληνες, μόνο που αυτό το «μπορούμε» ενδέχεται να συναφθεί (όπως κατ' επανάληψη συνβέθι στο πέραςμα των χρόνων) και με άσχημα πράγματα· σίγουρα «μπορούμε» να πετύχουμε», όπως εννοεί η διαφήμιση (στο πλαίσιο της οποίας άπαντες οι Έλληνες νοούνται σαν ένα και το αυτό, χωρίς διαφορές, συγκρούσεις και εναντιούμενες ιδεολογίες ή βλέψεις), αλλά και σίγουρα «μπορούμε» να αποτύχουμε· μια αποτυχία, οικονομική, πολιτική και ηθικοπνευματική, δεν πληρώσουμε τώρα;

Όσο για το επίσης αυτονόητο «όλοι μαζί», που δεν το πρωτοακούσαμε τώρα αφού συγκαταλέγεται στα πιο αγαπημένα κλιού των κομμάτων του προεκλογικών διακηρύξεων, και πάλι η ιστορία φανερώνει ότι σπανίως, σπανιότατα ισχύει. Και στη σημερινή συνθήκη άλλοτε πόσο εύκολο είναι να ισχύσει όταν το όλον καταρριπάζεται από σφοδρό αντίθετα συμφέροντα, κι όταν, αν ποίμε, ορισμένοι μετααρράζουν τον «οικονομικό πατριωτισμό» σε εξαγωγική κεφαλαίων σε ασφαλέστερες τράπεζες του εξωτερικού. Από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, από τη μια εσωτερική έριδα στην άλλη πορευόμαστε και σχεδόν πάντοτε ένας εμφύλιος έρχεται να πληγώσει τις λαμπρές περιόδους. Οι «προβόλεις» στον «Μικρό Ναυτίλο» του Οδυσσέα Ελύτη κάτι έχουν να πουν γι' αυτού, κάτι θα έχουν πάντοτε να λένε: πικρό.

ώμως εξεταστεί το καθένα ξεχωριστά, δύσκολα διασώζει το νόημά του και, κατά συνέπεια, ακόμα πιο δύσκολα μπορούν να δημιουργήσουν, διά της αθροισέως τους, το Μέγα Αυτονόητο στο οποίο επί της ουσίας συμπυκνώνεται η ιδεολογική στρατηγική όχι πια του ΟΠΑΠ αλλά της κυβέρνησης και του συστήματος εν γένει· ότι δηλαδή «όλοι μαζί μπορούμε, αν βεβαία έχουμε σχέδιο» κ. λπ. «Στο παρελθόν, τίποτα δεν ήταν τυχαίο», μας διαβεβαιώνει λοιπόν η κρατική διαφήμιση, το κράτος καλύτερα. Ποιο ακριβώς είναι αυτό το παρελθόν δεν προσδιορίζεται, τα προβαλλόμενα όρια ωστόσο, το αρχαίο θέατρο και ο Σεφέρης, υποδηλώνουν ότι ο χρόνος αναφοράς είναι το σύνολο της ελληνικής ιστορίας, στη μακροτάτη διάρκεια της οποίας υποτίθεται ότι τίποτα δεν ήταν τυχαίο, γι' αυτό και προέκυψαν τα αριστουργήματα, οι μελωδίες, οι πρωτιές. Εφόσον λοιπόν «τίποτα δεν ήταν τυχαίο», δεν θα πρέπει να ήταν τυχαία ούτε η ανθεκτικότητά στους αιώνες λατρεία της θεάς Τύχης που εγκαινιάστηκε ήδη στα χρόνια της βασιμής αρχαιότητας και η οποία υπήρξε τόσο μαζική ώστε σχεδόν σε όλες τις πόλεις των ελληνιστικών χρόνων να εγείρεται και ένα «Τύχαιον», ένα ιε-